

Normas par valsts amatpersonas statusa noteikšanu maksātnespējas procesa administratoriem neatbilst Satversmei

2015. gada 21. decembrī Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2015-03-01 „Par 2014. gada 25. septembra likuma „Grozījumi Maksātnespējas likumā” 2. panta un 2014. gada 30. oktobra likuma „Grozījumi likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 106. panta pirmajam teikumam”.

Apstrīdētās normas, ciktāl tās nenodrošina administratoriem, kuri vienlaikus ir arī advokāti, profesionālās darbības garantijas izvēlētajās nodarbošanās saglabāšanai, neatbilst samērīguma principam

Apstrīdētās normas

Ar 2014. gada 25. septembra likuma „Grozījumi Maksātnespējas likumā” 2. pantu Maksātnespējas likuma 9. panta pirmā daļa papildināta ar otro teikumu šādā redakcijā: „Amata darbībā maksātnespējas procesa administratori ir pielīdzināti valsts amatpersonām.” Norma stājas spēkā šā gada 1. martā.

Savukārt 2014. gada 30. oktobra likums „Grozījumi likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”” paredz papildināt likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 4. panta pirmajā daļā noteikto valsts amatpersonu uzskaitījumu ar jaunu 26. punktu „maksātnespējas administrators”. Likums paredz, ka šie grozījumi stāsies spēkā 2016. gada 1. janvārī.

Augstāka juridiskā spēka normas

Satversmes 1. pants: „Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.”

Satversmes 106. panta pirmais teikums: „Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai.”

Lietas fakti

Satversmes tiesā par apstrīdēto normu konstitucionalitāti vērsās vairāki advokāti, kuri savu advokāta darbību apvieno ar maksātnespējas procesa administratora pienākumu pildīšanu. Pieteikumu iesniedzēji pauž uzskatu, ka ar apstrīdētajām normām noteiktais valsts amatpersonas statuss liedzot viņiem turpmāk darboties gan kā maksātnespējas procesa administratoriem, gan advokātiem. Tas ierobežojot viņiem Satversmes 106. pantā noteiktās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu un neatbilstot tiesiskās paļāvības principam.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par apstrīdēto normu izvērtēšanas apjomu

Satversmes tiesa visupirms vērtēja apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 106. pantam. [13]

Satversmes tiesa apstrīdētās normas vērtēja kā vienotu regulējumu, kas noteic, ka maksātnespējas procesa administratori savā amata darbībā ir pielīdzināmi valsts amatpersonām un tādēļ uz viņiem attiecas likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”. [15]

Satversmes tiesa atzina, ka, vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 106. pantam, jāņem vērā konkrētā situācija, kādā atrodas pieteikumu iesniedzēji. Tādēļ Satversmes tiesa vērtēja apstrīdēto normu atbilstību Satversmei, ciktāl tās attiecas uz maksātnespējas procesa administratoriem, kuri vienlaikus ir arī advokāti. [17]

Par Satversmes 106. panta pirmā teikuma saturu

Satversmes tiesa norādīja, ka būtisks tiesību brīvi izvēlēties nodarbošanos elements ir tiesības saglabāt esošo nodarbošanos, kas savukārt ietver tiesības turpināt šo nodarbošanos nākotnē. Tāpat tiesību brīvi izvēlēties nodarbošanos tvērumā ietilpst tiesības izvēlēties vairākas nodarbošanās un īstenot tās vienlaicīgi. [14.2]

Satversmes tiesa atzina, ka tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos, tostarp, tiesības saglabāt esošo nodarbošanos var ierobežot, taču attiecīgajam ierobežojumam ir jāatbilst kādam no Satversmes 116. pantā noteiktajiem leģitīmajiem mērķiem un jābūt samērīgam. [14.2]

Par pieteikuma iesniedzēju pamattiesību ierobežojumu

Vērtējot, vai apstrīdētās normas ierobežo pieteikumu iesniedzēju pamattiesības, Satversmes tiesa pārbaudīja, kādus jaunus ierobežojumus, aizliegumus un pienākumus pieteikumu iesniedzējiem rada valsts amatpersonas statuss un vai tie nenonāk pretrunā ar advokātu neatkarības un konfidencialitātes principiem. [21., 21.1., 21.2., 21.2.1., 21.2.2., 21.3]

Satversmes tiesa secināja, ka pieteikumu iesniedzējiem kā valsts amatpersonām savā profesionālajā darbībā nākas ievērot tādus pienākumus un aizliegumus, kas apdraud viņu iegūtās tiesības darboties gan kā maksātnespējas procesa administratoriem, gan kā advokātiem. [21.4] Piemēram, var būt tādas situācijas, kad advokātam saistošais konfidencialitātes princips liedz pieprasīt ziņas ne tikai par advokāta sniegtās juridiskās palīdzības saturu, bet arī par to, kādām konkrētām personām tā sniegta. [21.2.2.] Valsts amatpersonai noteiktais pienākums deklarācijā ietvert informāciju par noslēgtajiem līgumiem un šo līgumu pusēm, kā arī ienākumiem un to gūšanas avotu var nonākt pretrunā ar advokāta darbības konfidencialitātes principu, jo tādējādi tiktu atklāta informācija par to, ka advokāts sniedzis juridisko palīdzību konkrētai personai. [21.2.2]

Tādēļ Satversmes tiesa secināja, ka ar apstrīdētajām normām tiek ierobežotas pieteikumu iesniedzējiem Satversmes 106. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības saglabāt esošo nodarbošanos. [21.4]

Satversmes tiesa atzina, ka Satversmes 106. pantā pirmajā teikumā ietvertās tiesības saglabāt esošo nodarbošanos var tikt ierobežotas, taču ir jāvērtē, vai ierobežojums ir attaisnojams, proti, vai: 1) tas ir noteikts ar likumu; 2) tam ir leģitīms mērķis; 3) tas ir samērīgs. [22]

Par to, vai pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu. [23.3.] Ierobežojuma leģitīmais mērķis ir citu cilvēku tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzība. Proti, apstrīdētajās normās ietvertais regulējums ir vērsts uz to, lai aizsargātu kreditoru un parādnieku tiesības un intereses maksātnespējas procesā. Vienlaikus maksātnespējas procesa efektīva un likumīga norise ir nozīmīga visai valsts ekonomikai. [24.2]

Savukārt, vērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesa pārbauda:

- 1) vai likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai;
 - 2) vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem;
 - 3) vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.
- [25]

Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska. [25]

Satversmes tiesa atzina, ka likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai. [26]

Vērtējot apstrīdēto normu atbilstību otrajam samērīguma kritērijam, Satversmes tiesa visupirms norādīja, ka pamattiesību ierobežojums ir nepieciešams, ja nepastāv citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties personu pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Satversmes tiesa norādīja, ka tās kompetencē ir pārbaudīt, vai konkrētajā gadījumā ir pienācīgi apsvērtas iespējas izmantot alternatīvus līdzekļus. [27]

Optimālu risinājumu meklēšana ir likumdevēja uzdevums, taču Satversmes tiesa var norādīt, vai saudzējošāki līdzekļi pastāv. [27.2]

Satversmes tiesa norādīja, ka, grozot maksātnespējas procesa administratoru darbības uzraudzības regulējumu, likumdevējam jāizvēlas tādi leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekļi, kas nodrošinātu arī to administratoru pamattiesību aizsardzību, kuri ir advokāti. Satversmes tiesa norādīja, ka izskatāmajā gadījumā saudzējošāki līdzekļi varētu būt, piemēram, izņēmumu paredzēšana attiecībā uz tiem valsts amatpersonai noteiktajiem aizliegumiem, kas nav savienojami ar advokāta profesionālās darbības garantijām. Tāpat pieteikumu iesniedzējiem radītās nelabvēlīgās sekas varētu mazināt, paredzot atšķirīgu regulējumu attiecībā uz valsts amatpersonas deklarācijas iesniegšanu. [27.2]

Satversmes tiesa secināja, ka lietas materiāli neliecina par to, ka likumdevējs būtu pienācīgi izvērtējis, kādas sekas apstrīdēto normu piemērošana radīs tiem maksātnespējas

procesa administratoriem, kuri vienlaikus ir arī advokāti, lai gan pastāv tādi pieteikumu iesniedzēju pamattiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi, ar kuriem leģitīmo mērķi varētu sasniegt līdzvērtīgā kvalitātē. Proti, pastāv līdzekļi, kas vienlaikus ar administratoru pielīdzināšanu valsts amatpersonām varētu nodrošināt tām personām, kuras ir ne vien maksātnespējas procesa administratori, bet arī advokāti, profesionālas darbības garantijas izvēlētās nodarbošanās saglabāšanai. [27.4]

Tādējādi Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās normas, ciktāl tās nenodrošina administratoriem, kuri vienlaikus ir arī advokāti, profesionālās darbības garantijas izvēlētās nodarbošanās saglabāšanai, neatbilst samērīguma principam. [27.4]

Satversmes tiesa atzina apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā oficiālās publicēšanas dienā. Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Līna Kovalevska

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Lina.Kovalevska@satv.tiesa.gov.lv

67830748, 29813216